

Umeće prilagođavanja

Mala smo zemlja, ali treba da vodimo računa o tome šta se događa u svetu, kako ne bismo trpeli zato što nismo imali dobre procene ili zato što ne pratimo svetska zbivanja. Mi to i činimo

Vladan Marjanović

Od svih kadrovskih rešenja u vladi premijera Ivica Dačića, za širu javnost verovatno najneočekivanije bilo je ono kojim je na mesto ministra spoljnih poslova postavljen jedan profesionalni diplomata, pritom još i vanstranačka ličnost. Imenovanje Ivana Mrkića, koji je u ministarstvo spoljnih poslova prvi put stigao još u poslednjim danima Titove Jugoslavije i koji za sobom, pored drugih poslova, ima i ambadorsko iskustvo sa Kipra i iz Japana, kao i službovanja u misijama pri UN u Njujorku i pri tadašnjoj Evropskoj zajednici u Briselu, tako je, paradoksalno, delovalo više kao eksces nego kao ono što jeste - dobrodošla promena posle 12 godina tokom kojih su tu dužnost, s promenljivim uspehom, obavljale političke figure.

Ta novina, podrazumeva se, ne znači nikakve promene u spoljnopolitičkoj orijentaciji zemlje, ali svakako nagoveštava drugačiji stil njenog vođenja, barem u onoj meri u kojoj to zavisi od šefa diplomatije. Pokazao je to i intervju za NIN - prvi opširniji koji daje za domaće medije nakon jednog istupa neposredno po imenovanju - vođen u ministrovom kabinetu u zgradi Ministarstva spoljnih poslova, u predvidivoj vremenskoj stisci: kad se razgovor privodio kraju, na susret s Mrkićem čekali su predstavnici ambasade SAD u Beogradu, predvođeni novoimenovanim ambasadorom Majklom Kirbijem.

Vaši prethodnici na ovoj funkciji od 2000. naovamo imali su relativno jasno situaciju kad je reč o proevropskoj orijentaciji kako vlada čiji članovi su bili, tako i ubedljive većine građana. Sada, u situaciji kad je evroentuzijazam i među političarima i u javnosti drastično opao, šta vi i ministarstvo koje predvodite može da učini da se to stanje popravi?

Spoljnopolitički prioriteti jedne države su nešto što se ne određuje od vlade do vlade, od mandata do mandata; spoljnopolitički prioriteti su konstante koje proizilaze iz geografije, geostrateškog položaja zemlje, istorije i mnogo drugih faktora. Na te prioritete utiče i neposredna istorija, to je sasvim sigurno - procena toga šta mislimo da će se događati u našem okruženju ili na kontinentu na kome smo. To su načela prizašla iz dubokog promišljanja i ona ne podležu anketnom merenju raspoloženja javnosti ili namerama političara. Naši spoljnopolitički prioriteti su poznati: to je učlanjenje u Evropsku uniju, jer mi po svemu pripadamo toj porodici i delimo iste vrednosti. I drugi naši prioriteti su u istoj ravni i proizilaze iz naših interesa i međunarodnog prava.

Bavljenje pomenutim prioritetima nije nešto što je stvar proizvoljnog izbora neke grupe ljudi, već trajna orijentacija koja se ne napušta - osim u nekim meni teško zamislivim okolnostima.

Koncept famozna četiri stuba srpske spoljne politike onako kako ih je definisao bivši predsednik Boris Tadić otpočetak je nailazio na kritike kao s jedne strane pretenciozan, s druge kontraproduktivan. Da li mala zemlja poput Srbije uopšte može da ima tako široko postavljen spoljnopolitički koncept?

Ne mislim da se radi o pretencioznosti. Mislim da je takvo bazično razumevanje tog koncepta pre posledica izbora termina. Radi se o jednoj vrlo jednostavnoj stvari: o realizmu. To je zapravo vrlo realistična politika, koja nije ni pretenciozna ni neprimerena našoj veličini i potencijalima. Iako smo mala zemlja, treba da vodimo računa o tome šta se događa u svetu i da se prilagođavamo kako najbolje umemo, kako ne bismo trpeli zato što nismo imali dobre procene ili zato što ne pratimo svetska zbivanja. Mi to i činimo.

Često se kritikuje to što, kako kažu, Srbija vodi „nesvrstanu politiku“ i pokušava da reanimira nešto što je odavno umrlo. Ali, znate o čemu se radi? Jedan od naših prioriteta je ekonomska diplomatija, i ovo ministarstvo kao jednu od dužnosti ima da pomogne da ono što imamo plasiramo tamo gde se to prihvata. Zato moramo, osim političkih, da razvijamo ekonomske odnose i sa državama Bliskog istoka, kao i državama Afrike, Azije i Latinske Amerike; tamo imamo dobre korene i ne treba da od njih odustajemo. To niko normalan ne bi ni radio. Ako nešto ne mogu da plasiram u Evropi, možda će mi uspeti u Africi ili Bliskom istoku. Ali to ne znači da ćemo sada okrenuti leđa Briselu ako to radimo, ili da ćemo da okrenemo leđa Vašingtonu ako sarađujemo sa Moskvom. To su besmislice.

Kad smo već kod Rusije: neki od najviših srpskih zvaničnika otvoreno pokazuju naklonost ka toj zemlji, što nailazi na odobravanje mnogih u Srbiji koji u Moskvi vide nekakvog zaštitnika. To, međutim, istovremeno izaziva zgražavanje onog drugog, prozapadno orijentisanog dela javnosti...

Kod nas se te stvari uvek zaoštreno postavljaju. Tako je bilo od Svetog Save, preko Karađorđa, do danas. Mislim da ne postoje u Srbiji tako razdvojene grupacije proruski ili antiruski orijentisanih, prozapadnih, antizapadnih, pro-ovakvih, anti-onakvih... Ubeđen sam da u Srbiji ima daleko najviše onih koji su prosrpski orijentisani - i to neizlečivo. Nije to tako crno-belo; u stvarnosti bi to moglo da se oslika više pastelnim bojama. Mi treba da radimo ono što je u našem interesu. Ruska Federacija nam je bitna kao spoljnotrgovinski partner i to jedan od najekskluzivnijih, to ne treba da objašnjavam. Spoljnopolitički, Rusija nam je kardinalno bitna zbog Kosova. To razumeju i naši partneri na Zapadu; nema tu nikakvih nedoumica, niti mi sad igramo neku podzemnu igru. Nama je veoma bitno što Rusija svojim stavom štiti i naš teritorijalni integritet, i to je prirodno: normalno je da ćete uvažavati takvog prijatelja i da ćete biti srećni što takav postoji. Osim toga, druge, pa i mnoge vrlo moćne zapadne zemlje s Ruskom Federacijom imaju razgranatije i snažnije, mogu da kažem čak i mnogo dinamičnije političke i ekonomske odnose nego mi.

Sa Kinom takođe imamo dobre odnose, i kad Kinezi pokažu želju da ovde investiraju, moramo da vodimo o tome računa i treba da učinimo sve - i diplomatija i vlada u celini - da se to ostvaruje, jer ovde treba zapošljavati ljude... A kad je Kosovo u pitanju, Kina nam je, kao i Rusija, posebno važna, jer je stalna članica Saveta bezbednosti UN koja se protivi nezavisnosti naše južne pokrajine. Sreća je što oni pokazuju interes za nas. S takvim zemljama moramo da razvijamo najbližije moguće veze.

Ali bi, negujući te dobre odnose, trebalo da izbegnemo situacije u kojima narušavamo neke temeljne principe, poput zalaganja za poštovanje ljudskih prava. Vaš prethodnik, Vuk Jeremić, povremeno je povlačio poteze koji su veoma loše primljeni u javnosti, a koji su očito bili rukovođeni željom da se ne zamerimo zemljama koje ne priznaju nezavisnost Kosova. Najdrastičniji, mada ne i jedini primer bio je bojkot dodele Nobelove nagrade

kineskom disidentu 2010...

U politici oduvek postoje i postojaće samo interesi, to smo naučili od Britanaca koji su vladali skoro celim svetom. Principe bi trebalo striktno poštovati, ali da se međunarodno pravo striktno poštuje, mi danas ne bismo imali problem Kosova.

U slučaju o kome govorite - kada smo izašli izvan nekog okvira koji bi eventualno za Srbiju bio povoljniji - takvom postupku se ne treba čuditi, jer takvih primera imate koliko hoćete i u postupcima najvećih sila, a o malim zemljama da se ne govori. Može se naći jedno objašnjenje za taj naš gest, jer nas Kina podržava u Savetu bezbednosti u onome što je nama prioritet, a to je Kosovo. Nije naš prioritet da se ravnamo prema Nobelovom komitetu, nego da sačuvamo svoju teritoriju. A njenom očuvanju Kina pomaže.

Dobro, a kako unaprediti odnose sa Amerikom?

Generalno, mi bismo da poboljšamo odnose sa Vašingtonom. Ti odnosi su uvek dvosmerna ulica i normalno je očekivati da i Vašington promišlja Srbiju možda malo drugačije nego do sada. Jer Srbija je, bar po svojoj istoriji, to zaslužila: uvek smo bili na istoj strani, delili smo zajedničke vrednosti najiskrenije i tako se ponašali po cenu najvećih žrtava. Proporcionalno, i vrlo tragično, verovatno sa najvećim. Nadamo se da će polako u Vašingtonu sazreti svest o tome. Mi bismo hteli da sa SAD imamo bolje, pouzdane veze, tu nema spora.

Kako gledate na trenutno stanje odnosa sa susednim zemljama? Sve tri članice EU s kojima se graničimo - Mađarska, Rumunija i Bugarska - demonstrirale su ili se spremaju da demonstriraju spremnost da napredak Srbije u procesu evrointegracija uslovljavaju zahtevima koje se tiču statusa njihovih manjina u našoj zemlji, zbog stvarnih ili navodnih problema koje one ovde imaju.

Odnose u regionu posmatramo sa svešću da su sukobi okončani pre skoro 20 godina i da moramo da se okrenemo onome što nas povezuje, gde je saradnja i moguća i poželjna. Mi ćemo kao vlada to i činiti. Gledaćemo da širimo prostor te saradnje kako bismo smanjivali prostor za nesporazume i neslaganja. Besmisleno je da čekamo da prvo svi uđemo u EU kako bismo onda počeli da se dobro ponašamo jedni prema drugima.

Srbija je po kvalitetu zakonodavstva kojim se reguliše status manjina u samom vrhu. Ne znam da li iko više toliko obraća pažnju na svoje manjine od Srbije. To smo radili iskreno: drago nam je što imamo manjine, i s njima nemamo nikakav problem. Mislim da ga mnogi drugi imaju. Siguran sam da Srbija ne može biti ucenjivana po tom osnovu. Probleme je moguće kreirati, ali to će više govoriti o onome ko ih inicira nego o nama ka kojima je to usmereno. Mi smo dokazali da brinemo o svojim manjinama, u svakom pogledu. I voleo bih kada bi se tako i u susednim zemljama brinuli o Srbima.

Kanada i Britanija zbog štednje najavljuju zajedničke ambasade u nekim delovima sveta. Možete li da zamislite da i neke bivše jugoslovenske republike, neuporedivo siromašnije ali i neuporedivo opterećenije međusobnim odnosima, u dogledno vreme budu naterane na tako nešto?

Ja sam prilično siguran da smo mi to već predlagali na nekim skupovima, jer smo smatrali da je

to racionalno. Međutim, izgleda da još nisu sazreli uslovi za to. E sad, naš slučaj je specifičan, bili smo u jednoj državi, pa smo je razbili... Inače, takvo rešenje je racionalno, zašto da ne. Mi ne bismo imali nikakav problem po tom pitanju.

Finansijska ograničenja su veliki problem naše kuće. Zahtevi spoljne politike su takvi da bi nam trebalo još diplomatsko-konzularnih predstavništava, ali nemamo odakle da to finansiramo. Tu smo stalno raspolučeni: potrebe su jedno, a mogućnosti drugo.

Nadamo se da će ministarstvo čvršće stati na noge kada bude usvojen nov zakon o spoljnim poslovima. Diplomacija je poslednjih godina bila nezasluženo skrajnuta. Ne možete da diplomatiju tretirate kao svaki drugi resor u vladi; iz mnogih razloga, diplomatiju morate malo drugačije da posmatrate.

Kao prvi profesionalni diplomata na čelu ministarstva posle 2000. godine, kako mislite da se odbranite od stranačkog upliva na kadrovsku politiku, pre svega izbor ambasadora?

Odbranićemo se opet zakonom. Diplomacija je profesija koja traži vrhunsko poznavanje zanata: ne možete da rešavate pitanje popune diplomatskih funkcija postavljanjem ljudi samo na osnovu toga što pripadaju nekim strankama. I toga su srećom svi sve svesniji a ova sadašnja vlada i predsednik Republike su u tom smislu čak uzorni, jer podržavaju profesionalizam. I ja sam vam primer: nisam član ni jedne stranke, profesionalac sam od početka i nisam pripadao ni jednoj stranci otkad je uveden višepartijski sistem.

Postavljanje ambasadora na osnovu predloga stranaka, kao što se događalo, bilo je vrlo štetno, naročito u nekim slučajevima. U jednom trenutku smo imali šezdesetak posto ambasadora koji nisu poticali iz ove kuće. Slušao sam pritom razne argumente: navodili su mi, recimo, primere Andrića, Dučića, Rakića, Nušića, Rastka Petrovića i drugih, tako samo pokazujući nedostatak znanja: jer, svi ti ljudi su prvo bili dobre diplomate, pa tek onda postali književnici. To su svi zaboravili. Nije da se ne dešava da se pojavi pojedinac i iz takvih krugova koji se pokaže odličnim. Ali to nije čest slučaj.

Mi nismo u poziciji da postavljamo takve ljude zato što iza njih ne stoji aparat od sto diplomata koji, ako ambasador nešto zabrlja, to ispravi. Nama se često događa da ambasador može da računa sa još samo jednim ili dvoje diplomata, a dešavalo se da bude i sam. Mi nemamo potencijal za takav odabir ambasadora. Zato ćemo novim zakonom smanjiti broj nekarijernih diplomata, s tim što nismo u mogućnosti da to odjednom obavimo.

Početkom godine jedan sindikat u MSP oglasio se dugim spiskom prigovora na funkcionisanje DKP, uključujući imenovanja osoba sa dvostrukim državljanstvom, neuobičajeno dug kontinuirani boravak pojedinih lica na službi u nekim državama, i druga kršenja dobre diplomatske prakse. Kako planirate da zavedete red na tom planu?

To ćemo definitivno promeniti, tu dileme nema. To nećemo više dozvoljavati. Dobro je da u MSP ima sindikata, a šteta je da ne obuhvata sve zaposlene. A što se tiče dvostrukih državljanstava, koliko god smo se trudili izgleda da smo našli samo jednog takvog, a i taj nije na dužnosti u zemlji svog drugog državljanstva, nego u trećoj zemlji. Po našim zakonima to je dozvoljeno. Znači da propis nije prekršen. E sad, što se tiče drugih aspekata, uključujući bezbednosni, verovatno ubuduće nećemo biti podsticani na takva rešenja, mada ne mogu da tvrdim da se neće možda dogoditi u nekom vanrednom slučaju, ako se proceni da je to interes države.

Upadljiva je promena u načinu obavljanja posla između vas i Jeremića. Dok je on bio sveprisutan i ostavljao utisak hiperaktivnosti, vi delujete mnogo diskretnije. Da li je reč samo o drugačijem stilu, ili iza toga stoji čvršće vezivanje delovanja ministarstva za rad vlade?

Nisam političar. Ovde sam na usluzi državi i ovoj kući i tokom čitave karijere sam se trudio da se preko mene u inostranstvu čuje glas Srbije. Mislim da u vladi ima sasvim dovoljno ljudi kompetentnih da raspravljaju o unutrašnjim prilikama. Spoljna politika treba da ostavlja neki utisak na strane partnere: kako ja mogu domaću javnost da impresioniram pričom o spoljnoj politici? Mogu, ako to od mene traže, da govorim o tome, ali mislim da spoljna politika uopšte nije u centru interesovanja našeg običnog čoveka. Što bih ga još i ja opterećivao... Diplomata treba da bude okrenut predstavljanju svoje zemlje u inostranstvu.

Ako je Jeremićeva diplomatija, kako je to okvalifikovao britanski Ekonomist, bila „na steroidima“, „na čemu“ je vaša?

Da kažemo... Na potpuno prirodnim sastojcima.

ANTRFILE

Crnoj Gori želimo sve najbolje

Iz Crne Gore stižu pohvale srpskom predsedniku i premijeru, ali su napadi tamošnjih vlasti na opoziciju (pa tako i onu prosrpsku) pred izbore možda i grublji nego ikad. Može li i treba li Beograd da utiče na političke lidere Srba u Crnoj Gori da prema crnogorskoj državnosti zauzmu odnos koji očito imaju nove vlasti u Srbiji?

Normalno je što nas zanima šta se događa u susednoj zemlji koja je do juče bila deo iste države. Međutim, ne želimo da se mešamo u njihove unutrašnje stvari. Naravno da vodimo računa o tome da se uvažava to što se deo stanovništva u Crnoj Gori identifikuju kao Srbi i da očekujemo da imaju tretman kakav manjine imaju u Srbiji. Mi Crnoj Gori želimo sve najbolje, a želimo i najbolje moguće odnose sa Crnom Gorom.

ANTRFILE

Nema opravdanja za nova priznanja Kosova

Da li je moguće ponavljanje situacija u kojima Srbija nalaže povlačenje svog ili proglasi nepoželjnim ambasadora neke druge zemlje ako ona prizna nezavisnost Kosova?

Svakako ćemo preispitati odnose sa datom zemljom i uslediće odgovarajuće mere. Pogotovu sada, kada predstoje ozbiljni pregovori sa Prištinom, nema opravdanja da se zemlje izjašnjavaju u prilog jednostranog proglašenja „nezavisnosti“ Kosova, odnosno secesije. Nikako ne valja prejudicirati rešenje, koje može biti solidno i trajno samo ako ga prihvataju obe strane.

ANTRFILE

Nećemo preko kolena menjati ambasadore

Ministarstvo nije reagovalo na nedavne ružne napade na ambasadorku Srbije u Moskvi...

Jedina tema u vezi ambasadorke Jelice Kurjak koja je bila predmet interesovanja ministarstva je dužina njenog boravka u Moskvi. I to i ona dobro zna; tu nema nikakvog spora i ona to razume. Nema razloga za nervozu i nećemo ništa raditi preko kolena. Ako je neko osam godina u jednoj misiji, vratićemo ga za dva-tri meseca, nećemo ljude vraćati po kratkom postupku. Nisu to baš tipični primeri, njih ima nekoliko i to ćemo brzo rešiti. Želimo da uspostavimo redovni ritam i da niko ne bude na dužnosti duže od četiri godine.